Utbildningsutskottets betänkande

1980/81: 35

med anledning av proposition 1980/81: 100 såvitt gäller anslag till folkhögskolor m. m. jämte motioner

NIONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1980/81: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet Vuxenutbildning punkterna E 8–E 9 jämte motioner.

1. **Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.** Regeringen har under punkt E 8 (s. 628–633) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – anordna vissa kurser för arbetslös ungdom på folkhögskolor,

2. godkänna vad som i propositionen förordats angående nya självständiga folkhögskolor,

3. godkänna de riktlinjer för ändrade statsbidrag för de skolor som budgetåret 1976/77 hade en verksamhetsvolym som översteg 7 500 elevveckor fr. o. m. budgetåret 1982/83 som förordats i propositionen,

4. till Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 368 431 000 kr.

Motionerna

1980/81: 1298 av Sture Korpås (c) och Paul Grabö (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening uttalar att även S:t Eriks folkhögskola bör omfattas av den förlängning med tre år av övergångstiden efter den 1 juli 1982 som i budgetpropositionen föreslås för de sex övriga större folkhögskolorna.

1980/81: 1312 av Kerstin Sandborg (fp) och Esse Petersson (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om att nuvarande meritvärderingssystem ses över, så att tjänst inom folkrörelse- och bildningsorganisation jämställs med statlig tjänst.

1980/81: 1683 av Curt Boström (s) och Evert Svensson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att 1977 års övergångsbestämmelser tillämpas tills vidare intill dess en utredning klargjort effekterna av en nedskärning vid vissa folkhögskolor.

1980/81: 1693 av Bertil Hansson m. fl. (fp, m, c) vari yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om en skyndsam analys av de sju särskilt nämnda skolornas situation och de övriga frågor som aktualiseras vid en nedskärning av skolornas verksamhet.

1980/81: 1699 av Oskar Lindkvist m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att övergångstiden för S:t Eriks folkhögskola i Stockholm förlängs med tre år efter den 1 juli 1982, när det gäller statsbidrag för skolor som har mer än 7 500 elevveckor.

1980/81: 1701 av Svante Lundkvist (s) och Georg Andersson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om det särskilda stödet till idrottslinjer vid folkhögskola och gymnasieskola.

Utskottet

Skolöverstyrelsen (SÖ) föreslår i sin anslagsframställning för nästa budgetår att fem nya skolor skall bli *självständiga folkhögskolor* under de närmaste två budgetåren.

I budgetpropositionen förordas att tre av de föreslagna skolorna skall bli självständiga nästa budgetår, nämligen Gysinge kursgård med Pensionärernas riksförbund som huvudman, Karlskoga folkhögskolas verksamhet på Lidingö med Svenska missionsförbundet som huvudman samt Viebäcksskolan med Pingströrelsen som huvudman.

Utskottet tillstyrker att folkhögskoleverksamheten vid Gysinge kursgård med Pensionärernas riksorganisation som huvudman och Karlskoga folkhögskolas verksamhet på Lidingö får statsbidrag som självständiga folkhögskolor nästa budgetår.

Utskottet är inte berett att nu ta ställning till om den av Mariannelunds folkhögskola bedrivna externa kursverksamheten vid Viebäcksskolan skall få statsbidrag som självständig folkhögskola. Utskottet anser att regeringen bör ge SÖ i uppdrag att inför kommande års budgetarbete redovisa omfattningen av den externa kursverksamhet som finns i landet och som på grund av sin omfattning, karaktär m. m. kan komma att leda till krav på statsbidrag som självständig folkhögskola. I samband med att regeringen tar ställning till resultatet av SÖ:s redovisning bör frågan om statsbidrag till Viebäcksskolan som självständig folkhögskola prövas på nytt. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår regeringens förslag om statsbidrag som självständig folkhögskola nästa budgetår till verksamheten vid Viebäcksskolan. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande 1978/79: 21 (rskr 1978/79: 175) bl. a. uttalade att en ökning av antalet nya, självständiga folkhögskolor borde bedömas restriktivt.

Regeringens begäran om bemyndigande att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – anordna vissa *kurser* på folkhögskolor *för arbetslös ungdom* tillstyrks av utskottet.

Föredragande statsrådet beräknar undervisningsvolymen vid folkhögskolorna nästa budgetår till 660 000 nettoelevveckor. Statsrådet erinrar om

att folkhögskolorna inte berördes av besparingsförslagen hösten 1980. Han räknar dock med att skolornas huvudmän själva noga prövar omfattningen av verksamheten och undviker en expansion inför kommande budgetår mot bakgrund av att ytterligare besparingar måste göras även på vuxenutbildningsområdet.

Utskottet, som inte har något att erinra mot *medelsberäkningarna*, föreslår att riksdagen anvisar 368 431 000 kr. under anslaget Bidrag till driften av folkhögskolor m. m. för nästa budgetår.

Det antal elevveckor som folkhögskola har rätt att tillgodoräkna sig för allmänt bidrag får antingen helt eller till viss procentuell andel läggas till grund för bidraget. Från 1 till 5 100 elevveckor får 100 % av antalet elevveckor läggas till grund för allmänt bidrag, från 5 101 till 7 500 elevveckor 80 % av antalet elevveckor, från 7 501 till 9 500 elevveckor 50 % av antalet elevveckor och slutligen från 9 501 till 11 000 elevveckor 20 % av antalet elevveckor. Det antal elevveckor som går utöver 11 000 per år får inte läggas till grund för allmänt bidrag. När det nuvarande statsbidragssystemet infördes bestämdes att vissa stora skolor under en *övergångstid* t. o. m. budgetåret 1981/82 skulle få lägga 80 % av det antal elevveckor som översteg 7 500 till grund för statsbidrag, dock högst det antal elevveckor som resp. skola genomsnittligen hade under budgetåren 1974/75–1976/77. Det förutsattes att skolorna under denna övergångstid skulle anpassa sin verksamhet till de nya reglerna antingen genom delning av skolorna till mindre, självständiga enheter eller genom minskning av den totala volymen vid varje skola, t. ex. genom överföring av verksamhet till närstående skolor. Efter övergångstiden skulle förnyad prövning ske (prop. 1976/77: 55, UbU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 318).

Sedan SÖ anmodat de berörda skolorna att redovisa hur avtrappningen av det överskjutande antalet elevveckor skulle ske, redovisade SÖ i skrivelse till regeringen den 12 november 1979 den dittillsvarande utvecklingen i denna fråga. Av skrivelsen framgick att skolornas svar endast i mycket begränsad omfattning innehöll planer för en nedtrappning av verksamheten. Några mer långtgående åtgärder för att minska utbildningsvolymen och koncentrera kursverksamheten till de för skolorna mest angelägna kurserna hade inte redovisats. SÖ beklagade att de berörda skolorna inte hade påbörjat den omstrukturering som förutsattes i proposition 1976/77: 55 om folkhögskolan.

SÖ: s skrivelse redovisades i föregående års budgetproposition. Föredragande statsrådet förutsåg då att det även efter den 1 juli 1982 kunde komma att erfordras en något förlängd övergångstid eller vissa särbestämmelser för de berörda skolorna.

I årets budgetproposition konstateras att om de nuvarande särreglerna för de sju stora folkhögskolorna skulle gälla även efter budgetåret 1981/82 skulle merkostnaden härför för staten uppgå till närmare 10 milj. kr. per år

jämfört med statsbidrag enligt de generella reglerna. Föredragande statsrådet anser sig inte kunna tillstyrka en så stor årlig extra kostnad för bidrag till sju av landets 118 folkhögskolor. I stället föreslås att övergångstiden skall förlängas med tre år för Birkagårdens, Kalix, Karlskoga, Ljungskile, Sunderbyns och Önnestads folkhögskolor, varvid de nu utgående extra bidragen – som utgår utöver statsbidrag enligt de generella reglerna – skall minskas med en fjärdedel varje år under denna tid. Detta betyder att extrabidragen föreslås beräknas enligt nuvarande övergångsregler men att av dessa bidrag endast 75 % skall utgå budgetåret 1982/83, 50 % budgetåret 1983/84 och 25 % budgetåret 1984/85. Fr. o. m budgetåret 1985/86 skall bidrag till de nämnda sex folkhögskolorna utgå endast enligt de generella reglerna. För S:t Eriks folkhögskola föreslås ingen förlängd övergångstid efter budgetåret 1981/82.

De nya övergångsreglerna tas upp i fyra motioner. Enligt motionerna 1980/81: 1298 och 1980/81: 1699 skall den föreslagna förlängda övergångstiden och de särskilda statsbidragsreglerna under denna tid gälla också för S:t Eriks folkhögskola. I motion 1980/81: 1683 yrkas att nuvarande övergångsregler skall gälla tills vidare intill dess en utredning klargjort effekterna av minskade bidrag till de stora folkhögskolorna. Skyndsam analys av de sju skolornas situation yrkas i motion 1980/81: 1693. Enligt denna motion är sambandet mellan en skolas storlek och dess pedagogiska och sociala funktioner inte tillfredsställande utrett. Därför bör underlag snabbt skapas för ett beslut under år 1981 inför budgetåret 1982/83.

Utskottet anser, liksom föredragande statsrådet, att ett så stort extra statsbidrag per år som de nuvarande övergångsreglerna medger, inte bör få utgå efter budgetåret 1981/82 till nämnda sju folkhögskolor. Dessa skolor bör inte längre särbehandlas jämfört med övriga 111 folkhögskolor.

Utskottet tillstyrker förslaget i budgetpropositionen att extra bidrag inte skall utgå till S:t Eriks folkhögskola efter budgetåret 1981/82. Riksdagen bör således avslå motionerna 1980/81: 1298 och 1980/81: 1699.

I vad gäller övriga sex folkhögskolor tillstyrker utskottet att extrabidragen skall avvecklas under en förlängd övergångsperiod efter budgetåret 1981/82. Med hänsyn till de svårigheter skolorna kan få beträffande personal m. m., när bidragen minskar och verksamheten kan behöva skäras ned, anser emellertid utskottet att denna övergångstid bör utsträckas till fyra år efter budgetåret 1981/82. Under dessa fyra år bör de extra bidragen beräknas enligt nuvarande övergångsregler, men av dessa bidrag skall enligt utskottets mening endast 80 % utgå budgetåret 1982/83, 50 % budgetåret 1983/84, 25 % budgetåret 1984/85 och slutligen 20 % budgetåret 1985/86. Utskottet vill stryka under att någon ytterligare förlängning av övergångstiden, utöver den nu föreslagna, inte bör komma i fråga. Vad utskottet här anfört bör riksdagen med anledning av proposition 1980/81: 100 samt motionerna 1980/81: 1683 och 1980/81: 1693 som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen skall enligt motion 1980/81: 1701 som sin mening ge regeringen till känna att det är angeläget att studier i kombination med *idrottsutbildning* får ske på lika villkor oavsett om dessa sker vid folkhögskola eller gymnasieskola. Motionärerna erinrar om att SÖ tidigare i skrivelse till regeringen begärt förbättrat stöd till idrottsutbildning vid folkhögskola.

På grund av budgetanvisningarna har SÖ i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 avstått från att föra fram tidigare framlagt förslag om särskilt stöd till idrottsutbildning vid folkhögskola. Detta förslag beräknades medföra en kostnad av ca 640 000 kr. Utskottet kan inte tillstyrka motionsyrkandet då det av motionärerna begärda uttalandet innebär ökade kostnader för statsverket. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1980/81: 1701.

I motion 1980/81: 1312 yrkas att riksdagen hos regeringen skall anhålla om översyn av nuvarande *meritvärderingssystem* så att tjänst inom folkrörelse- eller folkbildningsorganisation jämställs med statligt reglerad tjänst vid lönegradsplaceringen av folkhögskollärare.

I folkhögskoleförordningen (1977: 551, ändrad senast 1980: 390) anges behörighetsvillkor för lärare vid folkhögskola. Det finns däremot inte några bestämmelser om meritvärdering, då det i folkhögskolornas frihet att själva bestämma över sin verksamhet också ingår att de får värdera sökande till tjänst vid resp. skola. Frågor om inplacering av lärare i lönegrad är inte en angelägenhet för riksdagen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1980/81: 1312.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1980/81: 100 angående statsbidrag som självständig folkhögskola till folkhögskoleverksamheten vid Gysinge kursgård samt Karlskoga folkhögskolas verksamhet på Lidingö,
2. att riksdagen beträffande statsbidrag som självständig folkhögskola till Viebäcksskolan, m. m. med avslag på proposition 1980/81: 100 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att – i den mån arbetsmarknadsskäl så påkallar – anordna vissa kurser för arbetslös ungdom på folkhögskolor,
4. att riksdagen till *Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 368 431 000 kr.,
5. att riksdagen beträffande riktlinjer för ändrade statsbidrag under en övergångstid fr. o. m. budgetåret 1982/83 för vissa folkhögskolor med anledning av proposition 1980/81: 100 samt motionerna 1980/81: 1683 och 1980/81: 1693 och med avslag på motionerna 1980/81: 1298 och 1980/81: 1699 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. att riksdagen beträffande idrottsutbildning avslår motion 1980/81:1701,
7. att riksdagen beträffande meritvärderingssystem avslår motion 1980/81:1312.

2. **Lån till byggnadsarbeten vid folkhögskolor.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt E 9 (s. 633–634) och hemställer

att riksdagen till *Lån till byggnadsarbeten vid folkhögskolor* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 14 maj 1981

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Lars Gustafsson (s), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Lena Hjelm-Wallén (s), Kerstin Göthberg (c), Karl-Erik Häll (s) och Ylva Annerstedt (fp).

Reservation

Nya självständiga folkhögskolor (punkt 1, mom. 2)

Jörgen Ullenhag (fp), Sven Johansson (c) och Ylva Annerstedt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar "Utskottet tillstyrker" och slutar "bedömas restriktivt" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker att de tre nämnda skolorna blir självständiga folkhögskolor fr. o. m. nästa budgetår. Utskottet vill i sammanhanget betona att frågor om ökningar därutöver av antalet självständiga folkhögskolor bör bedömas restriktivt.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1980/81:100 angående statsbidrag till Viebäcksskolan som självständig folkhögskola,

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1981